

Eiropas savienība

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Robustas un neparametriskas metodes statistiskai datu apstrādei

Jānis Valeinis

LU, Rīga

19/12/2013

- 1 Redzes uztveres dati un to raksturlielumi;
- 2 Redzes uztveres statistiskās datu analīzes izvirzītie mērķi I
  - Normu noteikšana dažādiem testiem, R programmas koda izveide.
  - **robustu** un **neparametrisku** metožu izmantošana (mediāna, MAD utt).
  - Dažādu testu salīdzināšana (pēc vecuma, skolām, klasēm). ANOVA un Tukey tests.
- 3 Redzes uztveres datu analīzes izvirzītie mērķi II
  - Korelāciju analīze;
  - DemH un DemV testu salīdzināšana (ANOVA, ANOVA uz rangiem);
  - ROC līknes.
- 4 Secinājumi

Datu struktūra I

Skolas	Datu skaits pa vecumu grupām														
	6 gadi	7 gadi	8 gadi	9 gadi	10 gadi	11 gadi	12 gadi	13 gadi	14 gadi	15 gadi	16 gadi	17 gadi	18 gadi	19 gadi	Kopā
Āgenskalna sks.	2	35	29	43	40	28	28	2	0	0	0	0	0	0	207
ĀVĢ	0	0	0	0	0	0	3	35	26	38	37	29	10	2	180
Iļģuciema vsk.	1	10	21	23	17	18	21	16	21	10	0	0	0	0	158
Pamatskola "Ridze"	0	11	15	22	17	7	6	6	12	7	0	0	0	0	103
R.S.S. Internātpam.	0	0	7	8	9	10	13	3	11	10	4	3	2	1	81
RCHV	0	30	20	40	26	33	26	20	26	34	29	11	13	3	311
Rīgas 49. vsk.	1	24	12	18	22	23	17	28	20	22	18	24	28	11	268
Rīgas 85. vsk.	1	16	8	14	11	1	1	1	8	10	4	2	0	0	77
Rīgas 94. vsk.	1	10	9	11	13	13	13	14	16	13	8	4	7	0	132
Baložu vsk.	0	8	15	13	3	12	13	6	6	5	1	0	0	0	82
Mārupes vsk.	0	13	18	10	13	12	10	17	6	1	1	6	5	0	112
Rīgas Spec. vsk.	0	13	12	17	24	14	28	21	22	16	13	6	2	0	188
Rīgas Hanzas vsk.	3	23	31	25	16	28	35	17	20	10	10	12	5	0	235
Ziemeļvalstu ģimnāzija	1	22	19	27	15	35	22	25	25	9	13	20	17	0	250
Rīgas Imantas vsk.	0	23	20	32	19	24	18	19	23	16	4	0	4	0	202
Rīgas Valdorfskola	1	5	10	10	10	13	5	4	2	7	1	0	0	0	68
Kopā	11	243	246	313	255	271	259	234	244	208	143	117	93	17	2654

- 6 un 19 gadu veci skolēni jāizslēdz no tālākas analīzes!
- 16, 17, 18 gadu veiciem skolēniem mazāki izlašu apjomi

Datu struktūra II

Tests	Datu skaits pa vecumu grupām														
	6 gadi	7 gadi	8 gadi	9 gadi	10 gadi	11 gadi	12 gadi	13 gadi	14 gadi	15 gadi	16 gadi	17 gadi	18 gadi	19 gadi	Kopā
Lasītprasme	11	243	246	313	255	271	259	234	244	208	143	117	93	17	2654
tmta.pap	4	93	136	150	147	171	134	65	110	92	69	65	40	3	1279
tmtb.pap	1	26	91	98	121	149	106	55	94	79	64	64	38	2	988
tmta.dat	10	218	240	291	244	269	253	229	237	208	140	116	93	17	2565
tmtb.dat	6	106	172	201	209	232	212	207	215	186	132	113	90	13	2094
tmta.pul	9	216	229	292	225	256	245	219	226	185	128	111	86	17	2444
tmtb.pul	5	101	155	202	193	219	206	193	203	165	119	108	82	13	1964
pulis.kr	6	138	139	235	191	221	231	205	199	146	96	66	43	6	1922
pulis.laba	6	135	139	235	191	209	228	204	188	156	90	52	29	6	1868
atpaz.var	8	195	196	262	219	246	244	217	220	183	130	105	81	17	2323
atpaz.nev	2	99	114	163	167	161	143	118	106	98	72	52	51	15	1361
dem.v	5	140	116	178	135	118	153	171	146	127	88	60	57	15	1509
dem.h	5	139	116	178	135	118	153	171	146	127	88	60	57	15	1508

- Vislielākais datu apjoms *Lasītprasmes* testam!
- *tmta*, *tmtb* papīra versiju testiem mazāki izlašu apjomi

- **Mērķis I:** aprēķināt skores katram testam un katram vecumam sekojošā veidā

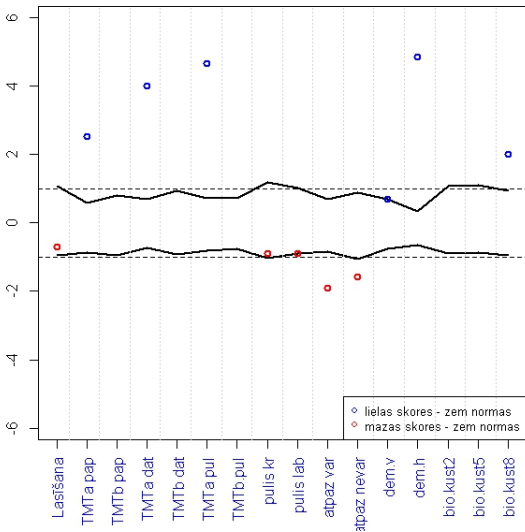
$$Y = (X - \text{mean}(X)) / \text{sd}(X)$$

Ja $X \sim N(\mu, \sigma^2)$, tad $P(|Y| > 3) \approx 0.0027$.

- **Mērķis II:** izveidot programmu, kas aprēķina un zīmē skores visiem testiem vienā grafikā, nosakot normas kā 1SD no populācijas datiem katrā vecuma grupā.
- **Piezīme.** Skores atrodas vienā mērogā un ļauj salīdzināt savā starpā dažādus testus un dažādus vecumus!

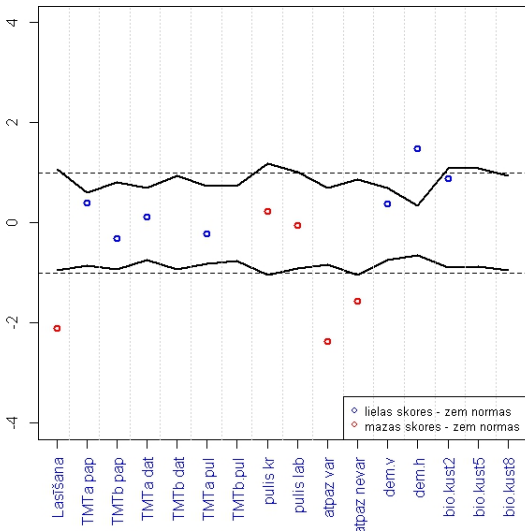
Normu izstrādāšana: piemērs I (R programmas kods)

Skoru grafiks (7 testu rezultāti zem normas)

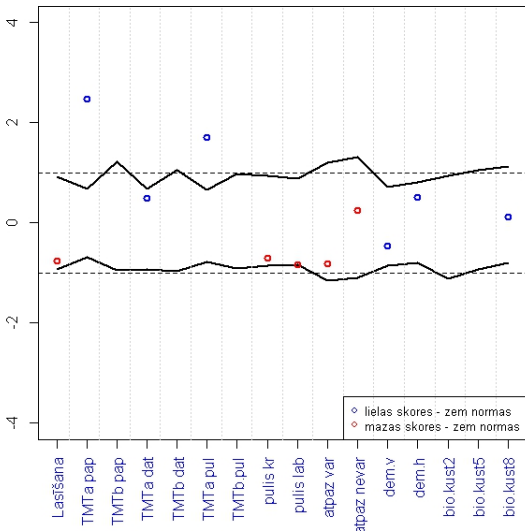

Normu izstrādāšana: piemērs II (R programmas kods)

Skoru grafiks (4 testu rezultāti zem normas)

Skoru grafiks (2 testu rezultāti zem normas)

Dots: $x_1, \dots, x_n$ - novērojumi.

- **Klasiskie novērtējumi:** *izlases vidējā vērtība un izlases dispersija*

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i, \quad S = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}.$$

- **Robusti novērtējumi:** *izlases mediāna un mediānas absolūtā deviācija (MAD)*

$$\text{Med}(x), \quad \text{MAD}(x) = \text{Med}(|x - \text{Med}(x)|).$$

- *Robusti novērtējumi* - tādi novērtējumi, kurus maz (vai gandrīz nemaz) ietekmē ļoti atšķirīgi novērojumi (izlecēji).

Dots: $\{0.3, 0.5, 0.8, 1.5, 1.9\}$ - novērojumi.

- **Klasiskie novērtējumi:** *izlases vidējā vērtība un izlases dispersija*

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = 1, \quad S = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} = 0.68.$$

- **Robusti novērtējumi:** *izlases mediāna un mediānas absolūtā deviācija (MAD)*

$$\text{Med}(x) = 0.8, \quad \text{MAD}(x) = \text{Med}(|x - \text{Med}(x)|) = 0.74.$$

- Robusti un klasiski novērtējumi uzvedas līdzīgi, ja nav lielu izlecēju!

Dots: $\{0.3, 0.5, 0.8, 1.5, 1.9, 8\}$ - novērojumi.

- **Klasiskie novērtējumi:** *izlases vidējā vērtība un izlases dispersija*

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = 2.17, \quad S = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} = 2.92.$$

- **Robusti novērtējumi:** *izlases mediāna un mediānas absolūtā deviācija (MAD)*

$$\text{Med}(x) = 1.15, \quad \text{MAD}(x) = \text{Med}(|x - \text{Med}(x)|) = 1.04.$$

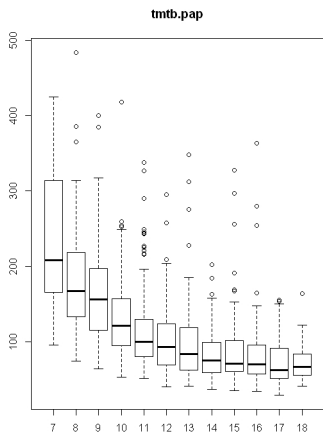
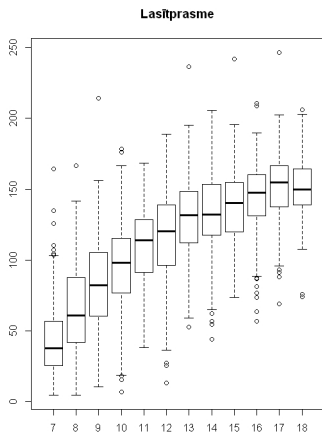
- Pievienojot izlecēju 8, izlases vidējā vērtība un dispersija palielinājās vismaz 2 reizes!
- Robustu novērtējumu vērtības 2 reizes mazākas, izlecēju ietekme mazināta!

Standartnovirzes novērtēšana: SD vai MAD?

Tests		Datu skaits pa vecumu grupām											
		7 gadi	8 gadi	9 gadi	10 gadi	11 gadi	12 gadi	13 gadi	14 gadi	15 gadi	16 gadi	17 gadi	18 gadi
Lasītprasme	SD	26	31	31	31	29	33	29	29	27	26	28	24
	MAD	21	31	32	29	27	33	28	26	24	20	22	19
tmta.pap	SD	44	26	23	19	14	17	11	12	9	17	9	8
	MAD	24	19	16	13	12	11	9	13	9	12	9	7
tmtb.pap	SD	94	70	65	54	54	47	63	36	53	56	31	25
	MAD	89	62	61	46	34	39	42	33	21	24	20	20
tmta.dat	SD	25	20	21	16	12	12	8	9	8	11	7	7
	MAD	18	15	16	10	9	7	7	8	6	5	5	5
tmtb.dat	SD	49	50	40	32	35	28	21	25	21	22	18	14
	MAD	50	42	37	29	22	23	19	19	16	16	15	12
dem.v	SD	16	14	13	12	11	9	6	8	5	6	6	4
	MAD	11	10	9	8	8	7	6	6	5	6	5	3
dem.h	SD	26	29	23	23	16	13	8	10	7	6	8	5
	MAD	22	16	14	11	11	10	8	7	6	6	8	3

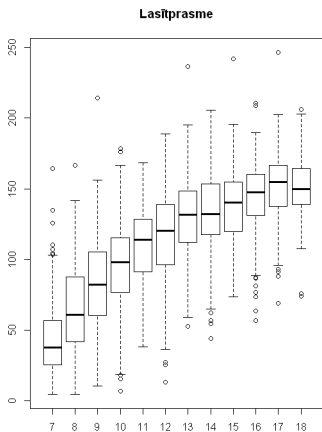
- Normu izstrādē var lietot robustus novērtējumus, piemēram, 1MAD!

Testu salīdzināšana pēc vecumiem: piemērs

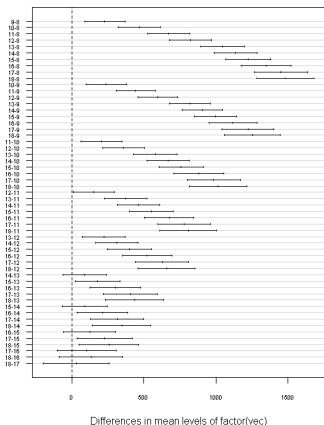

- Kastu grafiki - ērts veids datu kopu grafiskai attēlošanai, salīdzināšanai, **izlecēju noteikšanai!**
- Jautājums - no kura vecuma vairs nav atšķirība lasītprasmē?
- Analīze: jāveic ANOVA un Tukey tests!

Testu salīdzināšana pēc vecumiem: piemērs

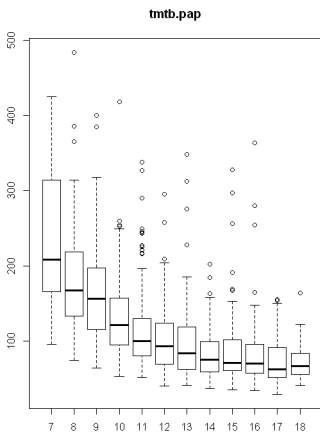

95% family-wise confidence level

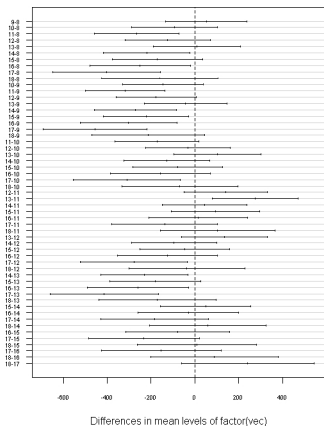

- *Grafiska divu grupu salīdzināšana*: ja 0 ietilpst Tukey ticamības intervālos, tad nav statistiski nozīmīgas atšķirības!
- **Secinājums**: sākot no 13 gadu vecuma nav statistiski nozīmīgas atšķirības lasītprasēmē.

Testu salīdzināšana pēc vecumiem: piemērs

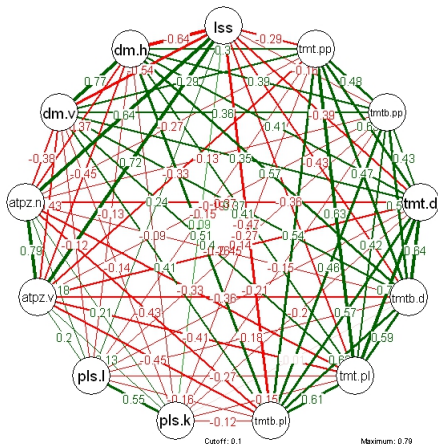
95% family-wise confidence level

- Lielas dispersijas, plaši ticamības intervāli, samērā mazi izlašu apjomi!
- Nevaram atrast statistiski nozīmīgu atšķirību jau sākot no 8 gadiem.

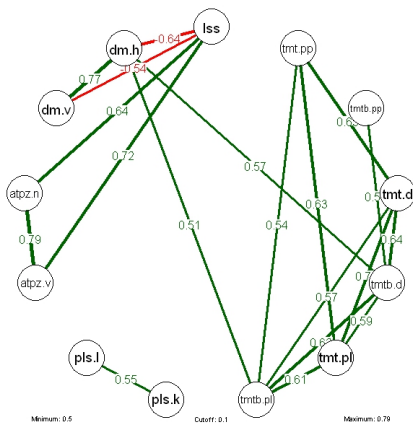
Korelācijas starp dažādiem testiem

Mērķis: atrast nozīmīgas un ciešas lineāras korelācijas starp testiem!

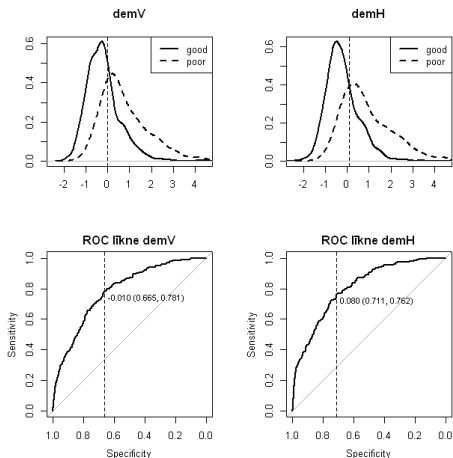

Korelācijas starp dažādiem testiem (kor > 0.5)

- **Secinājums:** Negatīva, samērā cieša korelācija starp lasītprasmi un dem.h un dem.v testiem!

ROC līknes dem.h un dem.v testu skorēm

- ROC līknes līdzīgas dem.v un dem.h testiem.
- ROC līknes dod labāko punktu, ko var izmantot kā sliekšni.

- ① Statistiskai datu analīzei ieteicams lietot programmu **R**!

- 1 Statistiskai datu analīzei ieteicams lietot programmu **R**!
- 2 Svarīga statistisko analīzi (salīdzināšanu, hipotēžu pārbaudi) attēlot grafiskā veidā (kastu grafiki, roc līknes, ticamības intervāli, korelāciju puķes utt).

- 1 Statistiskai datu analīzei ieteicams lietot programmu **R**!
- 2 Svarīga statistisko analīzi (salīdzināšanu, hipotēžu pārbaudi) attēlot grafiskā veidā (kastu grafiki, roc līknes, ticamības intervāli, korelāciju puķes utt).
- 3 Skoru veidošana ļauj salīdzināt dažādus testus un veikt datu analīzi, apvienojot vecumu grupas.

- 1 Statistiskai datu analīzei ieteicams lietot programmu **R**!
- 2 Svarīga statistisko analīzi (salīdzināšanu, hipotēžu pārbaudi) attēlot grafiskā veidā (kastu grafiki, roc līknes, ticamības intervāli, korelāciju puķes utt).
- 3 Skoru veidošana ļauj salīdzināt dažādus testus un veikt datu analīzi, apvienojot vecumu grupas.
- 4 Robustās statistikas metodes ir pārākas pār klasiskām, ja datos ir izlecēji.

- 1 Statistiskai datu analīzei ieteicams lietot programmu **R**!
- 2 Svarīga statistisko analīzi (salīdzināšanu, hipotēžu pārbaudi) attēlot grafiskā veidā (kastu grafiki, roc līknes, ticamības intervāli, korelāciju puķes utt).
- 3 Skoru veidošana ļauj salīdzināt dažādus testus un veikt datu analīzi, apvienojot vecumu grupas.
- 4 Robustās statistikas metodes ir pārākas pār klasiskām, ja datos ir izlecēji.
- 5 Citas robustas (arī neparametriskas) metodes balstās uz datu rangiem (Vilkoksona tests, ANOVA uz rangiem utt).

- 1 Statistiskai datu analīzei ieteicams lietot programmu **R**!
- 2 Svarīga statistisko analīzi (salīdzināšanu, hipotēžu pārbaudi) attēlot grafiskā veidā (kastu grafiki, roc līknes, ticamības intervāli, korelāciju puķes utt).
- 3 Skoru veidošana ļauj salīdzināt dažādus testus un veikt datu analīzi, apvienojot vecumu grupas.
- 4 Robustās statistikas metodes ir pārākas pār klasiskām, ja datos ir izlecēji.
- 5 Citas robustas (arī neparametriskas) metodes balstās uz datu rangiem (Vilkoksona tests, ANOVA uz rangiem utt).
- 6 Dem.h un dem.v testi ir laba alternatīva lasītprasmes testam!

Paldies par uzmanību!

Pateicība

Darbs veikts ERAF un LU projekta "Skolas vecuma bērnu redzes un redzes uztveres traucējumu pētīšana un diagnostikas metodiku izstrāde"

Nr.2011/0004/2DP/2.1.1.1.0/10/APIA/VIAA/027 ietvaros